

Zvonček.*)

Spisal Avguštín Šabec.

ho, že zvončki!« Te besede je vzkliknil nekega dopoldne početkom meseca svečna gospod učitelj, ko je stopil v šolsko sobo in oddaleč zazrl na šolski mizi vse polno, lepo vzcvetelih, snežnobelih zvončkovih cvetov, Ni si mislil, da bi se ob tem času, četudi je bila to leto lepša zima kot druga leta, dobilo že toliko zvončkov, zato je bilo njegovo iznenadenje in veselje nad to ljubko pomladno oznanjevalko tem večje. Otroci so pa že na njegovem obrazu lahko brali, da je gospoda učitelja ta njihov dar presenetil in ga izredno razveselil. Pa kakor da bi mu bil kdo povedal, tako trdno je bil prepričan, da so mu prinesli zvončkov gotovo tudi Poljančeva Angelica, Otorepčeva Milica in Završnikov Jakec. Njih zadovoljno se smehljajoči obrazki so ga popolnoma utrjali v tej misli. Zato je rekel:

»Smehljajoči se obrazu Poljančeve Angelice, Otorepčeve Milice in Završnikovega Jakca mi pričajo, da so vsaj nekaj teh ljubkih cvetk nabrale njihove roke in jih prinesle meni v dar.«

»Da, da, gospod učitelj,« pravi nato Poljančeva Angelica, »večino teh zvončkov smo nabrali mi trije, le nekaj so jih prinesli drugi naši součenci.«

»Ko smo šli danes zjutraj v šolo,« nadaljuje Angelica, »in prišli iz gozdiča, ki se drži naše vasi — na plano, si je hotel Završnikov Jakec urezati leskovo šibo, zato je krenil s pota malo vstran. Jaz in Otorepčeva Milica pa sva ga čakali na poti. Hipoma pa zaslišiva njegov glas: »Angelica! — Milica! — Zvončki!« Nisva dolgo premišljali, kar vdrli sva jo za njim, ki je med tem časom nabral že lep šopek lepo vzcvetelih cvetov.

*j) V latinščini: *Galanthus nivalis*. — Ker zvonček sedaj kmalu vzcvete, naj si ga vsak sam naslika po naravi.

Urednik.

Na šibico je pri tem pa kar pozabil — i no, saj so zvončki dokaj bolj imenitni kot leskova šibica. — To lahko dobi vsak dan, zvončka pa ne. Urno sva jih jeli tudi medve nabirati. Pri tem pa smo mislili vsi trije na šolo in hiteli nabirati, kar se je dalo, da bi se z nabiranjem predolgo ne zamudili in bi se nam ne pripetila taka kot zadnjič, ko smo zaradi nabiranja črnega teloha prekasno prišli v šolo.*

Gospod učitelj je pohvalil nato njih vnemo in skrb do šole ter obljubil, da hoče to ljubko znanilko zorne pomladi popoldan v šoli opisati in o nji marsikaj zanimivega povedati.

Opisal jo je tako-le:

Svoje ime je dobila ta lepa pomladanska cvetica po visečem, kimastem cvetu, ki ima v vsem podobo pravega zvončka. Pravijo ji pa tudi dremavka, ker ima cvet tako povešen, kot bi res dremala. Tudi človeška glava se povesi, če človek dremlje. Ponekod jo pa imenujejo tudi kujánico; nazivljejo jo pa tudi »mali« zvonček, da jo je ločiti od nji sorodnega »velikega« zvončka, zvanega tudi — pomladanska norica.

V zemlji ima zvonček belo, jajčasto čebulico, ki je približno tako debela kakor lešnik. Neveščci ljudje smatrajo to čebulico za korenino, v resnici pa to ni korenina, ampak le podzemeljsko deblo, na katerem se šele nahajajo prave nitkaste ali vlaknate koreninice. Kot druge rastline, tako dobiva tudi zvonček svojo hrano iz zemlje. Ker pa raste in cvete zvonček že ob času, ko je v prirodi še vse mrtvo, bi se mu glede hrane prav slabá godila in naj ima še toliko koreninic. Kaj mu pa vse te pomagajo, ko pa ni v prirodi še nikakega življenja. Toda zvonček ima tudi v tem času vsega dovolj za rast in življenje. Če prerežemo — in to ob času, ko zvonček odcvete in se posuši — zvončkovo čebulico, zapazimo, da se nahajajo v sredi te čebulice že vsi deli prihodnje rastline. To mlado, v prvem razvoju se nahajajočo cvetico pokrivajo deloma mesnati, deloma suho kožnati, lupinasti, luskam podobni listi okroginokrog. Koncem septembra so že vsi deli prihodnje rastline v čebulici tako razviti, da jih je mogoče razločevati drugega od drugega. V pozni jeseni ali, bolje rečeno, početkom zime požene zvonček na zgornjem koncu čebulice kalico, iz katere se ima spomladi razviti nova rastlina. Ta rastlinica, sestojéča iz dveh listov, med katerima leži nekoliko nižje še v razvoju se nahajajoč cvet, poganja na to še v zemlji vedno naprej, dokler ne predre zemeljske skorje in ne ugleda belega dne. Da se pa more razvijati, dokler se nahaja še v čebulici in pozneje, ko skali, a je še v zemlji, zato skrbi ravno čebulica sama, ki jo v teh zanjo skrajno žalostnih časih vzdržuje s svojim, na mesnatih listih se nahajajočem mesom. Vso to mlado rastlinico obdaja, dokler se nahaja še v zemlji, brezbarvnat, kožnat plašček, nožnica imenovan. To suknjico ima ta mlada rastlinica zato, da se kak njenih nežnih delov pri rasti proti površini zemlje ne more poškodovati. Ko pa pririje rastlinica do zemeljskega površja, ji odpove ta plašček, ki je kakor kak ovoj kril in varoval mlado rastlino pred vsakršnim poškodovanjem, svojo nadaljno službo s tem, da jenja rasti in se s cvetom nadalje razvijati. Mlada rastlinici pa, ki raste le naprej, postaja v tej ozki skrinjici kaj tesno,

zato se ujezi, razžene listno nožnico in pokuka v prosto, še v polsnu se nahajajočo prirodo. Ko se je tedaj rastlina izmotala iz tega ovoja, se združita tudi dotlej tikoma drug ob drugem se nahajajoča prava, pritlična lista ter se obrneta vsak na svojo stran, da nastopita svojo službo kot zvesta čuvaja cveta. Ta združitve obeh listov, dokler je rastlina še v zemlji, ni brez pomena. V združitvi je moč. Ker sta tedaj lističa združena in rijeta s skupno močjo iz zemlje, je njuno delo za polovico lažje, kakor če bi ril vsak list zase. Poleg tega sta pa še listni konici trši kot ostali listovi deli, kar tudi izdatno pomore, da rastlina prerije trdo, tuintam še zmrzlo zemeljsko plast. Po vnanosti sta ta dva lista črtalasta, celoroba, topa, vzporedno-žilnata in žlebasta. Njuna listna ploskev je zelena, prihaja proti koncu rumenkasta ter prehaja na dnu v majhno, belo nožnico. Kakor ste iz rečenega razvideli, pripravljata ta dva lista pot sledečemu cvetu. V dobi, ko bodeta ta dva lističa z vso rastlino iz tal na svetlo, počiva cvet še skrbno zavarovan v njunem žlebastem dnu. Precej pa, ko sta lista dokončala svojo težavno nalogo in tako odprla cvetu pot, kamor je namenjen, se začne tudi njegovo cvetno steblo, ki pa je zaradi tesnega prostora med listi vse pretisnjeno, razvijati in kmalu preraste lista. To brezlistno steblo nosi na koncu le en sam cvet, ki je izprva pokonci stoječ. Skrbno ga odeva za njegovega razvoja kožnat tulec, da se mu ne more nič žalega pripetiti. Kako skrbno čuva tulec zvončkov cvet, razvidite iz tega: Kakor veste, prištevamo zvonček med prve pomladanske cvetice, in cvete tedaj prav zgodaj, to je ob času, ko gospodujeta zunaj še zima in mraz. Kolikim nevarostim je tedaj v tem hudem času izpostavljen ta nežni cvet. V tem zanj res žalostnem položaju ga skrbno čuva dvohrbtičast, deloma kožnat, deloma zelen, iz dveh ovršnih listov zrastel tulec, da se ne zgodi mlademu in nežnemu njegovemu cvetu nič hudega. Ako je prikukal tedaj prezgodaj iz zemlje in divjajo zunaj še mrzli vetrovi, ki prete mladi cvetici s poginom, takrat ostane cvet s tulčevim ogrinjalom časih po več dni ali celo več tednov odet in ga varuje ta tako skrbno, kot varuje koklja svoja piščeta pred pretečo nevarnostjo. Ko pa nastopi lepše in toplejše vreme in da solnce s svojimi ljubkimi žarki zagotovilo, da se ne more bornemu cvetu nič hudega pripetiti, tedaj pa ga izpusti tulček izpod svojega okrilja, da odpre svoj cvet in s tem tudi vrata nad vse željno pričakovanemu pomladanskemu življenju.

Iz razpočenega tulca se sedaj prikaže snežnobel cvet, ki takoj povesi glavico, kot bi hotel žalovati nad svojo bridko usodo, da je tako osamljen in da razen svojih bratcev ne ugleda nikakih drugih cvetic. Zdi se nam, kot bi mu bilo hudo, da mu je v tako neprijaznih dneh usojeno življenje, medtem ko ob tem času druge cvetice še mirno spe in so jim odločeni lepši in toplejši dnevi življenja. Pa delali bi mu krivico, ko bi trdili, da je to vzrok njegovi povešeni glavici. So drugi vzroki, ki ga silijo k temu, in Stvarnik je že vedel, zakaj mu je ravno v tem času odločil življenje. Poglejmo prvi in glavni vzrok! Po svoji velikosti sodi zvonček med bolj majhne cvetice. Ker raste in cvete po travnikih, kjer poženo v poznejšem, toplejšem času od njega izdatno večje rastline in gosta trava, in ker si je izbral tudi

gozd za svoje domovanje in bi ga ta s senco svojih dreves oviral v rasti, bi v prvem kot drugem slučaju v poznejšem času za razvoj in življenje ne imel zadostno potrebne svetlobe. Zato je primoran, da cvete v takem času, ko ni teh ovir. Iz navedenega je pa tudi razvidno, da je v dneih, ko se ščepirijo po travnikih visoka trava in druga zelišča in ko je gozd odet v lepo, novo, zeleno obleko, z zvončkovim življenjem že pri kraju.

Zvončkov cvet je sestavljen iz šestih, ločenolistnih lističev, kateremu cvetu pravimo obod ali perigon. A kaj je to perigon — boste vprašali. Že pri črnem telohu smo rekli, da sestoji cvet iz čaše, venca, prašnikov in pestičev. Če pogledamo zvončkov cvet natančneje, zapazimo, da nima ne čaše ne venca, ampak sta oba zrasla v enojnato, cvetno ogrinjalo, in takemu ogrinjalu pravimo obod ali perigon. Izmed lističev so trije večji, trije manjši. Zunanji trije so podolgasti, poševno na ven stoječi in kakor sneg beli, notranji trije pa stoje skoro navpično v cvetu, so izrobljeni in zelenkasto pasasti ter tvorijo cevi podobno obliko. V tej cevi se nahaja 6 prašnikov. Ti so prav kratki, beli in tanki kot niti ter imajo na koncu rumene prašnice, polne cvetnega prahu. Sredi prašnikov moli iz cveta tenak pestič, na katerega spodnjem koncu se nahaja plodnica. Iz te se razvije, ko zvonček odcvete, s semenom napolnjena glavica. Na plodnici so za zvončkovega življenja prirasli cvetni obod in prašniki.

Pri večini cvetic s kimastimi cvetovi zapazimo, da v slučaju slabega vremena ne zapro svojih cvetov, ampak jih puste odprte, četudi preti njih nežnim cvetnim delom nevarnost. Pri zvončku je to drugače. S svojimi vnanjimi, večjimi cvetnimi listi zapre vsekdar svoj cvet, kadar mu mrz ali druge nezgode obetajo pogin. Popolnoma umljivo nam postane to, če pomislimo, da je ni cvetice, ki bi bila izpostavljena tolikim vremenskim zgodam kot ravno snežnobeli zvonček.

Povedal sem vam že, da raste zvonček najrajši po mokrotnih travnikih in gozdih, posebno pa kraj gozdov, in tam so ga danes tudi dobili Poljančeva Angelica in ostala dva.

Težko mi je sicer povedati, a povedati vam vendar moram, da štejemo, žal, tudi ta nežni, na videz popolnoma nedolžni zvonček med strupene rastline. Sicer ga ne prištevamo tisti vrsti strupenih rastlin kot črni teloh, a strupen je in ostane strupen. Le toliko je, da ni ves strupen, ampak je strupena le njega v zemlji se nahajajoča čebulica.

Poslušajte, kako bi bila nekoč neka kuharica kmalu zakrivila prezgodnjo smrt svojega gospodarja in gospodinje.

V neki hiši so imeli prav trmoglavo in neposlušno kuharico. Karkoli ji je gospodinja pokazala, je ali pozabila ali pa narobe naredila. Nekoč ji naroči gospodinja, naj napravi za kosilo poleg mesa čebulno omako.

Vjedilni shrambi so imeli tisti ljudje na policah čez poletje shranjenih več tulipanovih, hijacintnih in tudi nekaj zvončkovih čebulic, ki jih je gospodinja nakanila jeseni posaditi na vrtu, da bi imela zgodaj spomladi kaj cvetja. Zraven teh čebulic je bilo tudi nekaj pravih mladih jedilnih čebulic, namenjenih spomladi v čebulno gredo, da bi se tam odebile in bile potem za rabo.

Neposlušna kuharica, ki je sicer že večkrat videla, iz kakšne čebule se naredi omaka in se ji ni ljubilo gospodinjo vprašati po debeli čebuli, pobere čebulice, ki so ji bile bolj pri rokah, da naredi iz njih omako. Ker pa se ji je zdelo teh premalo in ker ni ločila čebulice od čebulice, pridene tem še par zvončkovih čebulic, ki so bile tem najbližje, napravi omako in jo odnese na mizo.

Komaj pa sta pospodar in gospodinja dobro poobedovala, začitita oba, da jima ni dobro v želodcu. Poleg tega sta občutila v glavi strašne bolečine in kar vrtelo se jima je. Nato so nastopile še bolečine v vratu; silil ju je zaspanec, obolela sta sploh tako hudo, da sta morala poslati po zdravnika.

Iz vseh znakov njune bolezni je zdravnik spoznal, da sta zastrupljena.

Dognalo se je potem, da bi bile ravno zvončkove čebulice kmalu za njuno življenje usodne, ako bi ne bila prišla pravočasno zdravniška pomoč.

Dasi je tudi zvonček zapisan v črni knjigi strupenih rastlin, ga imamo vendar prav radi. Z veseljem ga trgamo, kjerkoli ga dobimo. In kako tudi ne! Saj nam s svojim prijaznim cvetom naznanja, da nastopi v prirodi kmalu novo življenje, ko bo morala nadležna zima skoro pobrati svoja kopita.

Že zaradi tega in pa zaradi svoje neustrašenosti, s katero kljubuje kot osamel junak zadnjim silam odhajajoče zime, pač zasluži, da ga imenujemo — kralja svečnovih cvetic.

Zamrla cvetka.

Spisal Iv. E.

do si ti?»

»Slovenka sem!« je vedno odgovorila. In da ste jo videli in slišali, kako je znala deklamovati petletna Čebuljeva Vidka!

Stopila je na stol, zakročila na smeh svoji, kot črešnja rdeči ustnici, povzdignila nežno desnico in potem je povedala, kakor je ne pove noben učenec,

ono lepo pesemco:

„Sem Slovenka mala,
a že vendar mnogo vem...“

Strmé smo jo poslušali, kako pravilno in razločno je govorila.

Pa ne samo ono o Slovenki, ampak Vidka je znala še mnogo, mnogo drugih pesem in povestec. Znala je pesem o Miklavžu, pesmi o cvetkah, ptičkih. Mnogo takih lepih stvari je znala petletna Vidka.

Kadar je bil mamin ali očetov god, je vselej prišla s šopkom cvetic v ročici, ni pa dala zraven napisanega voščila, kakor store drugi otroci, ne,